

Vergaderjaar 2018–2019

32 735

Mensenrechten in het buitenlands beleid

Nr. 212

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 30 oktober 2018

Met deze brief ontvangt u, mede namens de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, een brief over betrokkenheid van Saoedi-Arabië bij de moord op de Saoedische journalist Jamal Khashoggi. Deze brief dient ter aanvulling op de Kamerbrief «Beleid ten aanzien van Saoedi-Arabië» van 18 oktober jl. (Kamerstuk 32 735, nr. 211) en geeft tevens aan op welke wijze invulling wordt gegeven aan de aangenomen motie van het lid Ploumen (PvdA) (Kamerstuk 21 501-20, nr. 1373). De motie Ploumen verzoekt de regering alle bezoeken en handelsmissies uit te stellen, totdat er duidelijkheid is over de betrokkenheid van Saoedi-Arabië bij de verdwijning van en de vermoedelijke moord op Khashoggi.

Nieuwe ontwikkelingen in onderzoek naar dood Jamal Khashoggi

Sinds publicatie van de Kamerbrief van 18 oktober jl. (Kamerstuk 32 735, nr. 211) zijn nieuwe feiten naar boven gekomen in het onderzoek naar de moord op Jamal Khashoggi. Zo heeft Saoedi-Arabië op vrijdagavond 19 oktober verklaard dat Jamal Khashoggi op 2 oktober om het leven is gebracht in het Saoedische consulaat in Istanbul. Zijn dood zou het gevolg zijn geweest van een uit de hand gelopen confrontatie, waarbij Khashoggi als gevolg van een verkeerd toegepaste wurggreep om het leven zou zijn gekomen. Volgens de Saoedische autoriteiten had Khashoggi overgehaald moeten worden naar Saoedi-Arabië terug te keren en is deze opdracht door de uitvoerders verkeerd geïnterpreteerd. Saoedi-Arabië heeft achttien personen opgepakt die betrokken zouden zijn bij deze operatie. Deze lijst van verdachten komt overeen met de verdachten die de Turkse autoriteiten in hun onderzoek hebben geïdentificeerd.

De Saoedische regering heeft op 25 oktober betrokkenheid van een aantal van haar vertegenwoordigers bij de moord op Khashoggi vastgesteld, en de Saoedische openbaar aanklager heeft op dezelfde dag verklaard dat de moord op Khashoggi met voorbedachten rade is gepleegd. Inmiddels loopt er een strafzaak tegen deze personen.

Op het moment van schrijven is het Turkse onderzoek nog gaande. De Turkse autoriteiten berichtten over zeer belastend bewijsmateriaal, waaruit zou blijken hoe Jamal Khashoggi om het leven is gebracht en wat daarna met zijn stoffelijk overschot is gebeurd. Tot op heden is deze informatie niet gedeeld met de internationale gemeenschap. Nederland beschikt niet over eigenstandige informatie.

Appreciatie kabinet van onderzoeksresultaten

Net als veel andere internationale partners acht het kabinet de Saoedische uitleg nog ontoereikend en incompleet. De Saoedische versie van de gebeurtenissen is meerdere keren veranderd en veel vragen over de moord op Khashoggi zijn tot heden onbeantwoord gebleven. Het kabinet heeft zich achter de EU-verklaring van 20 oktober jl. geschaard, waarin werd opgeroepen tot grondig, geloofwaardig en transparant onderzoek en vervolging van de daders. Straffeloosheid moet in deze ernstige zaak worden voorkomen.

Reactie kabinet naar aanleiding van ontoereikende onderzoeksresultaten

Gelet op de ernst van de situatie en de gewijzigde verklaringen van de Saoedische overheid over de omstandigheden rond de moord op journalist Khashoggi heeft Minister Kaag besloten af te zien van haar voorgenomen economische bezoek aan Saoedi-Arabië in december. Een technische missie in november op het gebied van afvalbeheer, ondersteund door de RVO is geannuleerd.

Zoals meegedeeld in de Kamerbrief van 18 oktober jl. (Kamerstuk 32 735, nr. 211), heeft Minister Hoekstra zijn deelname aan het *Future Investment Initiative* in Riyad afgezegd. Aan deze conferentie hebben evenmin andere Nederlandse overheidsvertegenwoordigers deelgenomen.

Daarnaast heeft het Ministerie van Buitenlandse Zaken een gesprek met de Saoedische ambassadeur gevoerd, waarin de moord op Jamal Khashoggi in sterke termen is veroordeeld. In dit gesprek, dat plaatsvond op 25 oktober, is de oproep tot geloofwaardig onderzoek en vervolging van de verdachten herhaald.

Nederland staat in haar kritiek op Saoedi-Arabië niet alleen. Het kabinet staat momenteel in contact met gelijkgezinde landen om zich te beraden op vervolgstappen ten aanzien van de relatie met Saoedi-Arabië. Het kabinet is van mening dat deze stappen zoveel mogelijk in multilateraal verband genomen dienen te worden, om de effectiviteit ervan te vergroten en bij Saoedi-Arabië aan te sturen op een wezenlijke gedragsverandering. Binnen de EU zal het gesprek gevoerd blijven worden over de mogelijke gevolgen voor het EU-beleid ten aanzien van Saoedi-Arabië, op basis van de uitkomsten van de onderzoeken naar de dood van Jamal Khashoggi. Nederland blijft aandacht vragen voor de veiligheid van journalisten en het belang van vrijheid van meningsuiting.

Tot slot

Er rust een grote verantwoordelijkheid op de Saoedische autoriteiten om grondig, geloofwaardig en transparant onderzoek te doen naar de doodsoorzaak en betrokkenen bij de moord op Jamal Khashoggi te vervolgen. Totdat Saoedi-Arabië aan deze eisen van de internationale gemeenschap voldoet, hanteert het kabinet géén *business-as-usual* aanpak.

Dit laat onverlet dat het in het Nederlands belang is de dialoog met Saoedi-Arabië te blijven voeren, zowel over zaken waar gedeelde belangen liggen, zoals op het gebied van energie, handel, terrorismebe-strijding en ongewenste financiering van religieuze organisaties, maar nadrukkelijk ook over onderwerpen waarover de meningen verschillen, zoals de oorlog in Jemen en de mensenrechtensituatie in Saoedi-Arabië. Om dit op een effectieve wijze te kunnen doen, zijn echter wel bezoeken van en naar Saoedi-Arabië nodig. Daarbij geldt dat economische bezoeken – waaraan de motie van het lid Ploumen (PvdA) (Kamerstuk 21 501-20, nr. 1373) eveneens refereert – helpen om juist deze onderwerpen waarover Nederland en Saoedi-Arabië met elkaar van mening verschillen te bespreken. Toekomstige bezoeken zullen op basis van de dan actuele situatie worden afgewogen.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
S.A. Blok